

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 43 (1506) 28 КАСТРЫЧНІКА 2020 г.

III фестываль інтэлектуальнай кнігі

З 15 па 18 кастрычніка ў Менску ў Палацы мастацтваў праходзіў III фестываль інтэлектуальнай кнігі "Прадмова". У межах мерапрыемства адбываліся сустрэчы з аўтарамі новых выданняў і іх выдаўцамі. У продажы былі новыя кнігі Ганны Севярынец, Альгерда Бахарэвіча, Сяргея Дубаўца, Алеся Краўцэвіча і іншых аўтараў, каларовыя і займальныя дзіцячыя кніжкі, календары.

прэміі "Гліняны Вялес" (2014) і літаратурнай прэміі "Срэбнае лягучае пярэ" (2016).

Адначасова была прадстаўлена новая кніга паэзіі "Плешчаніца". Дэманстравалася і ранейшае выданне Алеся Бяляцкага, прысвечанае творчасці Эдуарда Акуліна "Бой з сабой". Выдавец Уладзімір Сіўчыкаў падтрымаў свайго калегу і аўтара.

16 кастрычніка таксама

16 кастрычніка прайшла прэзентацыя новай кнігі паэта, перакладчыка і галоўнага рэдактара часопіса "Верасень" Эдуарда Акуліна "Падзяліцца поўняй". 27 біяграфій творчых асобаў пад адной вокладкай з выразнымі фотаздымкамі (Ніл Гілевіч, Рыгор Сітніца, Алесь Камоцкі і іншыя) праз кнігу "Падзяліцца поўняй" знайшлі сваіх чытачоў.

На сустрэчы выступіў адзін з герояў кнігі - Кастусь Герашчанка. Ён заспяваў песню, у аснову якой пакладзены самыя апошнія, актульныя і гарачыя вершы Эдуарда Акуліна.

Вершы Э. Акуліна раней перакладаліся на англійскую, польскую, украінскую, італьянскую, сербскую, харвацкую і іншыя мовы. Эдуард Акулін з'яўляецца лаўрэатам літаратурнай

прайшла прэзентацыя кнігі доктара гістарычных навук, прафесара Алеся Краўцэвіча "Дзяржава волатаў. Альгерд і Кейстут - гаспадары Вялікага Княства Літоўскага (1345 - 1377 г.)".

- Файны фестываль інтэлектуальнай кнігі "Прадмова"! Выступы, дыскусіі, мора беларускіх кніжак, - адазваўся пра падзею слышны гісторык.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

Краязнаўства і краізнаўства ў захаванні культурнай разнастайнасці

21-22 кастрычніка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшоў VII Міжнародны кангрэс "Бібліятэка як феномен культуры".

Арганізатарамі мерапрыемства выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Нацыянальная бібліятэка Беларусі. У гэтым годзе мерапрыемствы кангрэса праходзілі як у будынку Нацыянальнай бібліятэкі, так і анлайн.

Удзельнікамі сталі прадстаўнікі з Беларусі, Германіі, Расіі, Францыі і Украіны. Гэта вядучыя спецыялісты бібліятэк, навуковадаследчых арганізацый, устаноў адукацыі, распрацоўшчыкі і вытворцы праграмага забеспячэння, тэхнічных сродкаў і інфармацыйнай прадукцыі, літаратурнаўцы і пісьменнікі. Цэнтральнай тэмай ў гэтым годзе была тэма краязнаўства і краізнаўства ў захаванні культурнай разнастайнасці.

Двухдзённая праграма мерапрыемства была насычанай: у бібліятэцы прайшлі пленарнае і секцыйныя паседжанні, круглыя сталы, семінары, віртуальная прэзентацыйная пляцоўка і майстар-

навуц Юлія Ярмак распавяла пра малавядомыя старонкі жыцця габрэяў у Гародні: пра дзейнасць жанчын у сферы кніжнага гандлю. Вераніка Бабарыка-Амельчанка пазнаёміла са старонкамі гісторыі менскага раёна - Кура-соўшчыны, яго навуковых цэнтраў і прамысловых аб'ектаў.

У межах форуму працавала выстава выдавецкай прадукцыі, да ўдзелу ў якой былі запрошаны вытворцы літаратуры і электронных рэсурсаў. Адбылося пася-

жэнне Савета бібліятэк Беларусі па анлайн-энцыклапедыі "Беларусь у асобах і падзеях".

Разам з выдавецкім домам "Звязда" прайшоў круглы стол пісьменнікаў і літаратараў "Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго", удзельнікам якога сталі спецыялісты з Азербайджана, Беларусі, Грузіі, Казахстана, Літвы, Малдовы, Расіі, Сербіі, Таджыкістана, Узбекістана і Украіны.

На закрыцці кангрэса ўдзельнікі падвялі вынікі двухдзённай працы форуму, абмеркавалі ўзнятыя на секцыйных паседжаннях пытанні, значную ўвагу надалі перспектывам развіцця карпаратыўнага і інфармацыйнага ўзаемадзеяння, захаванню дакументальнай спадчыны.

Вынікі працы VII Міжнароднага кангрэса "Бібліятэка як феномен культуры" будуць садзейнічаць далейшаму ўмацаванню міжнароднага супрацоўніцтва паміж устаноўмі культуры, адукацыі і навуцы, развіццю краязнаўчай дзейнасці, фарміраванню інфармацыйнай культуры і стануць значным унёскам у развіццё інфармацыйных рэсурсаў бібліятэк.

Падрыхтавала Э. Дзвінская.
(Працяг тэмы на ст. 3.)

Беларуская мова - у інфармацыйных тэхналогіях

21-22 кастрычніка ў Менску ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіў VII Міжнародны кангрэс "Бібліятэка як феномен культуры".

Мы пагутарылі з адным з удзельнікаў Кангрэса, загадчыкам лабараторыі Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук, кандыдатам тэхнічных навук Юрыем Станіслававічам Гяцэвічам, які выступіў з дакладам на метадычным семінары.

- Спдар Юрась, Вы - вядомы беларускамоўны спецыяліст, які карыстаецца роднай мовай у навуковай дзейнасці і паўсядзённым жыцці. Якой тэме было прысвечана Ваша выступленне на Кангрэсе?

- 22 кастрычніка адбыўся наш выступ па прымяненні і развіцці Універсальнай дзесятковай класіфікацыі (УДК) на беларускай мове. Гэта праца працягваецца ўжо дзевяць год з моманту, калі была атрымана ліцэнзія перакладу УДК на беларускую мову з англійскай ад Цэнтральнага кансорцыума УДК у Нідэрландах.

Першая версія УДК была апублікавана ў 2012 годзе на сайце, другая версія была надрукавана ў 2016 годзе у выглядзе 90 асобнікаў, якія былі распаўсюджаны па ўсіх асноўных бібліятэках Беларусі. З 2017 па 2020 год было выканана некалькі навуковых прац, удакладненні былі прысвечаны гуманітарным накірункам. Перавыданне УДК адбудзецца ў 2021 годзе. Наш адзел займаецца перакладам і распрацоўкай тэхнічных сродкаў.

Спадысяюся, што ў 2021 годзе Беларусь атрымае электронную версію УДК, якой змогуць карыстацца ўсе бібліятэкі Беларусі і замежжа, і ўстановы культуры.

- Патлумачце, калі ласка, падрабязней, чым з'яўляецца УДК і як яна выкарыстоўваецца ў дзейнасці бібліятэк краіны?

- Універсальная дзесятковая класіфікацыя (УДК) - адна з самых выкарыстаных класіфікацыйных схем. Яна шырока прымяняецца ў бібліятэчных каталогах, картатэках, у сістэмах дакументавання і інфармацыйнай падтрымкі ў больш чым 130 краінах свету на 40 мовах.

Універсальная дзесятковая класіфікацыя - гэта мова індэксавання і пошуку інфармацыі, якая ахоплівае ўвесь універсум ведаў.

УДК з'яўляецца ёмкай і падрабязнай класіфікацыяй з добра вызначанымі назвамі раздзелаў і падраздзелаў, якія пастаянна пашыраюцца і ўдакладняюцца сусветнай супольнасцю навукоўцаў.

Паводле яе прынцыпаў дакладна індэксуюцца розныя віды дакументаў, распрацоўваецца тэрміналагічная

база прадметных абласцей, ствараюцца слоўнікі. Дзякуючы УДК, любы карыстальнік можа пабачыць зафіксаваную ў выданнях панараму ведаў чалавека пра Творцу і Сусвет.

Арыгінальнай мовай УДК на дадзены момант з'яўляецца англійская.

Пераклад УДК на іншыя мовы рэгулюе некамерцыйная арганізацыя - Кансорцыум УДК, які знаходзіцца ў г. Гаага (Нідэрланды).

Міжнародны Кансорцыум УДК у асобе галоўнага рэдактара Аіды Славік даў станоўчы адказ на запыт супрацоўнікаў Аб'яднанага інстытута праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі пра дазвол перакласці няпоўную версію скарачанага выдання УДК (UDC Summary) на беларускую мову. У выніку ў канцы 2011 г. стала даступнай афіцыйная няпоўная анлайн версія скарачанага выдання УДК (UDC Summary) на беларускай мове, якая ўтрымлівае 2600 класаў

(даступна ў Інтэрнэце па спасылцы <http://www.udcsummary.info/php/index.php?lang=be>).

Такім чынам, у структуру УДК на беларускай мове ўваходзяць дапаможныя тэблицы, асноўная тэблиця і алфавітна-прадметны паказальнік.

Варта адзначыць з вялікай падзякай і ўганараваннем філолагаў, лінгвістаў, праграмістаў, супрацоўнікаў бібліятэк і навуковых устаноў Беларусі і іншых людзей добрай волі, якія спрычыніліся да падрыхтоўкі выдання Універсальнай дзесятковай класіфікацыі на беларускай мове.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі, рэспубліканскія і навукова-тэхнічныя бібліятэкі краіны на працягу многіх гадоў выкарыстоўваюць Універсальную дзесятковую класіфікацыю (УДК) для сістэматызацыі дакументаў і арганізацыі тэматычнага пошуку. УДК дазваляе з дастатковай глыбінёй і дэталёвацю адлюстраваць змест дакументаў, якія паступаюць у бібліятэкі краіны.

Яе магчымаецца дастаткова для паўнавартаснага прадстаўлення нацыянальных дакументаў, а таксама адлюстравання шматграннасці дакументаў крэйзнаўчага зместу.

Выкарыстанне адзінай класіфікацыйнай сістэмы зробіць магчымым здзяйсняць яе метадычнае і тэхналагічнае суправаджэнне на карпаратыўнай аснове, а таксама плённа ўдзельнічаць у рабоце міжнароднага прафесійнага супольніцтва.

*Гутарыла Эла Дзвінская,
фота аўтара.*

Эксперт з Францыі па скарыназнаўстве наведла Беларусь

У VII Міжнародным кангрэсе "Бібліятэка як феномен культуры" ў Менску прыняла ўдзел гісторык і пісьменніца, кандыдат гістарычных навук Вольга Шутава, дырэктар Лабараторыі скарыназнаўства і валарызацыі даследаванняў гісторыі і культуры Беларусі ў Парыжы. Спдарыня Вольга распавяла пра сваю навуковую супольнасць і цікавасць да спадчыны Францішка Скарыны.

- Наша лабараторыя ўзнікла як адказ на сітуацыю, якая складалася ў французскай гісторыяграфіі і звязана з недахопам ведаў па гісторыі і культуры Беларусі. Даследаванні, якія развіваліся ў Францыі, большай часткай былі звязаны з Другой сусветнай вайной, партызанскім рухам, гісторыяй габрэяў, а таксама накіраваны на сучаснасць і сацыяльна-палітычную сітуацыю ў краіне.

Нам хацелася звярнуць увагу французскіх гісторыкаў на беларускае Сярэднявечча, Рэнесанс, Новы час. Мы заахвочваем да супрацоўніцтва беларускіх гісторыкаў, якія могуць размяшчаць свае артыкулы на нашым сайце на англійскай і французскай мовах і пашыраць веды пра Беларусь.

Мы падтрымліваем кантакты з акадэмічнымі цэнтрамі, з Вышэйшай школай сацыяльных даследаванняў у Францыі, спрыяем міжнароднаму абмену і камунікацыі, якая нам вельмі патрэбна. Чатыры гады таму мы сабралі аднадумцаў, якія цікавіліся гістарычнымі даследаваннямі, стварылі сайт www.skaryna.com, а зарэгістравана наша арганізацыя зусім нядаўна.

Вельмі важныя нашы сумесныя намаганні, каб навуковыя працы беларускіх вучоных сталі вядомымі ў Францыі.

У апошнія гады я актыўна займаюся спадчынай Францішка Скарыны. Я шчаслівая, што Нацыянальная бібліятэка Францыі аказала мне гонар запрасіць мяне да ўдзелу ў VII Міжнародным Кангрэсе "Бібліятэка як феномен культуры" ў Менску і ўзяць удзел у круглым стала па скарынаўскай тэматыцы. Гэта надзвычай важна для беларускіх навукоўцаў, якія жывуць у замежжы! Навуковы абмен - частка нашых праектаў.

*Гутарыла Э. Дзвінская,
фота аўтара.*

Партызанская барацьба ў дакументах

7 кастрычніка ў Нацыянальным архіве Беларусі адбылася прэзентацыя электроннага зборніка дакументаў, выпушчанага сумесна з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі да 75-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Пра змест зборніка распавёў загадчык аддзела публікацый канды-

дат гістарычных навук Святаслаў Валянцінавіч Кулінок. На дыску сабраны дакументы, датычныя перыяду развіцця партызанскага руху ў Беларусі ў 1942 годзе, якія сведчаць пра тое, як партызанскі рух станавіў-

ся магутнай сілай разгрому гітлераўскай Германіі.

У электроннае выданне ўвайшлі лічбавыя копіі аператыўных звадак Паўночна-Заходняй групы пры ЦК КП (б)Б і СНК БССР, інфармацыі

зводак ЦК КП(б)Б, аператыўна-разведвальныя дадзеныя. Яны адлюстравваюць кірункі партызанскай барацьбы (баявую, дыверсійную, разведвальную дзейнасць).

Матэрыялы, прадстаўленыя

на дыску, важныя для навукоўцаў, даследчыкаў ваеннай гісторыі, краязнаўцаў, студэнтаў. Большая частка іх датычыцца Віцебскай вобласці. Першыя аналагічныя электронны зборнікі быў прысвечаны падзеям 1944 года. Выданне суправаджаецца ілюстрацыйным навукова-даведачным апаратам і ілюстрацыйным блокам.

Складальнікамі зборніка дакументаў выступілі кандыдат гістарычных навук С. В. Кулінок, М.Н. Скамарошчанка (Нацыянальны архіў Беларусі), і А.А. Суша (Нацыянальная бібліятэка Беларусі). Электронны дыск можна набыць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

6 кастрычніка ў краіне адзначаўся Дзень архівіста. Да прафесійнага свята ў Нацыянальным архіве Беларусі разгорнута выстава, якая знаёміць з гісторыяй дзейнасці розных аддзелаў архіва і з яго супрацоўнікамі.

Э. Дзвінская, фота аўтара.

Нямецкі правапіс (die Rechtschreibung)

Стары і новы правапіс у нямецкай мове - у чым адрозненне? Што за рэформа адбылася ў Германіі, што яна прынесла ў нямецкую мову, а ад чаго пазбавіла яе? Якія важныя пункты гэтай моўнай рэформы неабходна вывучыць? Чытайце ў нашым артыкуле!

Нямецкі правапіс - не самая простая тэма ў нямецкай мове, і многія імкнуча адкласці яго вывучэнне ў доўгую скрыню. Але ўсё не так страшна, як здаецца! У дадзеным артыкуле мы з вамі ўсё ж паспрабуем разабрацца, якія важныя пункты гэтай моўнай рэформы неабходна вывучыць, каб гаварыць і пісаць на нямецкай правільна.

Пра што наогул гаворка?

У 1996 годзе адбылася падзея, якая закранула ўсіх людзей, хто так ці інакш звязаны з нямецкай мовай.

1 ліпеня 1996 года ў Вене прадстаўнікамі ўрадаў нямецкамоўных краін (Аўстрыі, Германіі, Ліхтэнштэйна і г.д.), была падпісана сумесная Заява пра намеры, на падставе якой з 1 жніўня 1998 г. набылі моц новыя правілы нямецкай арфаграфіі.

Рэформа нямецкага правапісу (ням. Reform der deutschen Rechtschreibung), якая ў наш час прынята большасцю федэральных земляў Германіі, а таксама размешчаных побач абласцей Аўстрыі і Швейцарыі, ставіла за мэту спрасціць нямецкую арфаграфію і пунктуацыю, таму ўжо з 1996 года ствараліся новыя правілы, перапрацоўваліся слоўнікі і падручнікі.

Варта адзначыць, што рэформа першапачаткова не была падтрымана насельніцтвам, больш паловы апытаных выступалі супраць яе, а на момант яе ўвядзення ў многіх школах дзеялася поўная бльтаніна.

Літаратурны крытык Марсэль Райх-Раніцкі (Marcel Reich-Ranicki) назваў арфаграфічную рэформу "нацыянальнай катастрофай".

Але пратэсты не дапамаглі, і ў канчатковым выніку жыхарам усёй нямецкамоўнай прасторы, а гэта, дарэчы, не толькі Германія ці Аўстрыя, але і Швейцарыя, Ліхтэнштэйн, а таксама нямецкамоўная супольнасць Бельгіі, давялося нанова вучыць правілы правапісу ў нямецкай мове.

На Франкфурцкім кніжным кірмашы 1996 года сотні пісьменнікаў і філолагаў выступілі за прыпыненне рэформы і вяртанне да ранейшых правілаў.

Вядома, адбывалася ўсё павольна. Сам перыяд пераходу да новага правапісу доўжыўся даволі доўга - аж да 2005 года.

А больш дакладна?

Давайце ж разгледзім больш падрабязна змены, якія набылі моц паводле рэформы пра новую арфаграфію (neue Rechtschreibung):

Паасобнае напісанне замест злучнага

Як жа правільна: разам ці паасобна? Гэта пытанне вольна ўжо 20 гадоў мучыць нямецкамоўную супольнасць, асабліва гэта датычыцца нямецкіх дзеясловаў. Некаторыя складаныя дзеясловы, якія раней пісаліся злучна, зараз пішуцца паасобна:

- **kennen lernen** - *знаёміцца* - замест **kennenlernen**;
- **Halt machen** - *рабіць прыпынак* - замест **haltmachen**;
- **verloren gehen** - *знікаць* - замест **verlorengehen**;
- **arbeiten gehen** - *ісці на працу* - замест **arbeitengehen**.

Але змены закранулі не толькі дзеясловы, звярніце ўвагу на наступныя словы:

- **soviel** - *гэтулькі* - зараз пішацца **so viel**;
- **wieviel** - *колькі* - зараз **wie viel**;

Напісанне Es-zet (ß) і -ss

Вакол гэтых змен, мабыць, было больш за ўсё шуміхі! Па новых правілах замест літары **ß** (Es-zet) пасля кароткага галоснага зараз пішацца **ss** (Doppel-s).

Носьбіт мовы без цяжкасці вызначаць даўгату ці сцісласць галоснай літары, а вольна тым, хто вучае нямецкую мову як замежную, давядзецца запамінаць найболей ужытыя словы, якія па правілах новай арфаграфіі пішуцца з падвоенай літарай **s**.

Schluss - *канец, зняволенне*, зараз пішацца як **Schluss**, па аналогіі з ім змены зведалі і такія словы як:

- **Fluß** - *рака* - **Fluss**;
- **Nuß** - *арэх* - **Nuss**;
- **Kuß** - *пацалунак* - **Kuss**;
- **Haß** - *нянавісць* - **Hass**;
- **Genuß** - *асалода* - **Genuss**;
- **daß** - *што, каб* - **dass**;
- **Rußland** - *Расія* - **Russland**.

Таксама форма 3-й асобны адзіночнага ліку (**er, sie, es**) у дзеясловаў **lassen** (*накідаць, дазваляць*) **müssen** (*быць*

павінным), па новых правілах будзе пісацца так:

- **muss**;
- **lasst**.

Аднак не варта лічыць новыя правілы адменай літары Es-zet (эс-цэт). Яна захоўвае сваё першапачатковае напісанне пасля дыфтонгаў і доўгіх галосных. Напрыклад:

- **Fuß** (*ступня*),
- **heiß** (*звацца, клікаць*),
- **Straße** (*вуліца*).

Вялікая літара

Таксама зведалі змены і правілы напісання з вялікай літары. У двух словах пра гэта не распавядзеш, але паспрабуем разабрацца ў ёй і мы.

Зараз любое слова, якое фармальна з'яўляецца назойнікам (ці мела якія-небудзь сувязі з гэтай часцінай мовы), напрыклад, субстанцывавання прыметнікі і некаторыя дзееспрыметнікі (галоўным чынам ва ўсталялых выразах) пішацца з вялікай літары:

- **heute abend** - *сёння ўвечар* - зараз пішацца **heute Abend**;
- таксама **etwas Ähnliches** - *штосьці падобнае*;
- **ins Schwarze treffen** - *па trafiць у самую кропку*.

Так жа будуць пісацца прыслоўі, якія пазначаюць час (дарэчы, мы падрыхтавалі цікавы і незвычайны артыкул пра нямецкі час), такія як **morgen, gestern** + час сутак, напрыклад:

- **morgen Mittag** - *заўтра ў абед*,
- **gestern Nacht** - *учора ўначы*, і гэтак далей.

Акрамя гэтага ёсць і іншыя прыклады:

- **der beste** - *самы лепшы* - зараз пішам як **der Beste**;
- **auf englisch** - *па-ангельску* - **auf Englisch**;
- **radfahren** - *ездзіць на ровары* - **Rad fahren**;
- **rechthaben** - *мець рацыю* - **Recht haben**.

Запазычаныя словы

Наступны пункт - спрашчэнне арфаграфіі ў запазычаннях. Хоць рэформа прапанавала спрашчаць напісанне запазычаных слоў, на практыцы часцей дапускаюцца абодва варыянты напі-

сання. Напрыклад, раней пісалася **Joghurt**, гэта стары варыянт напісання. Зараз жа дапушчальныя абодва варыянты: **Joghurt** і **Jogurt** (новае напісанне).

Новыя правілы пацягнулі за сабой і лёгкія, калі так можна выказацца, "касметычныя" змены асобных замежных слоў:

- **Mayonnaise** - замест **Majonase**;
- **Ketchup** - замест **Ketschup**;
- **Grizzlybar** - замест **Grislibar**.

У любым выпадку, за вамі захоўваецца права выкарыстоўваць той варыянт, які вам бліжэй і больш зразумелы - як у замежнай транскрыпцыі, так і ў нямецкай!

Што ж датычыцца слоў грэцкага паходжання, спалучэнне літар **ph** можна замяняць на літару **f**. Напрыклад,

- **Geographie** - пішам **Geografie**.

Пунктуацыя

Пасля прыняцця рэформы замест 52 правілаў пунктуацыі ў нямецкай мове засталася толькі 12! Зараз кожны вольны ставіць коску, грунтоўчыся на асабістым ную, а не на правілах. З асноўных пунктаў у рамках пунктуацыі можна адзначыць наступнае:

- у складаназлучаным сказе са злучнікамі **und** ці **oder** коска зараз не ставіцца

- у канструкцыі **Infinitiv + zu** коска таксама не ставіцца.

Як шмат нямецкіх школьнікаў уздыхнула з аблягчэннем пасля гэтага - бо зараз ім можна наогул не ставіць коскі ў большасць выпадкаў, і гэта не будзе лічыцца памылкай! Але і гэта яшчэ не ўсё!

Рэформа 2006 года

У 2002 годзе пасля правядзення першай рэформы лік незадаволеных немцаў трохі зменшыўся, але больш за 50 адсоткаў насельніцтва ўсё яшчэ выступала супраць новаўвядзенняў у нямецкай арфаграфіі. Да 2005 года сярод іх былі вядомыя нямецкія дзеячы культуры і мастацтва, палітыкі і г.д.

Справа дайшла да таго, што многія аўтарытэтныя нямецкія выдавецтвы, напрыклад, Axel-Springer-Verlag, Der Spiegel, Sud-

deutsche Zeitung адмовіліся ад выкарыстання новых правілаў у сваіх публікацыях. Не раўнуючы, як у Беларусі з тарашкевіцай і наркамаяўкай.

Урэшце, палітыкам прышлося пайсці на повадзе за раззлаванымі бюргерамі. Яны стварылі адмысловы камітэт, які ў 2006 годзе, у сваю чаргу, правёў рэформу рэформы правапісу і вярнуў усё такія старыя правілы напісання для некаторых словазлучэнняў і слоў. Але асабліва моцных змен старая рэформа не зведала.

Да прыкладу, нямецкае **leidtun** - *выклікаць ікадаванне*, да рэформы 1998 года пісалася вылучна з маленькай літары, пасля першай рэформы - стала пісацца з вялікай (**Leid tun**), ну а пасля другой рэформы - ізноў з маленькай літары.

Такая ж сітуацыя склалася і з дзеясловам **eislaufen** - *коўзацца на каньках*: да 2006 года ён пісаўся як **Eis laufen**, а пазней ізноў вярнуўся да варыянта **eislaufen**.

Мэтай рэформы першапачаткова было спрашчэнне вывучэння нямецкай, а таксама жаданне зрабіць мову больш гнуткай. Наколькі гэта атрымалася, некаторыя філолагі спрачаюцца дагэтуль, але факт застаецца фактам - рэформа адмяніла 87 правілаў

нямецкай арфаграфіі з 212 існых! Такім чынам, насамрэч спраціла вывучэнне мовы.

Слоўнікі **Duden** пачынаюць выкарыстоўваць новыя правілы з 1996 года, гэта значыць з 21-га выдання. У 2006 годзе ўсе папраўкі былі ўлічаны ў выданні 24-м.

У наш час новы спрошчаны правапіс шчыльна ўвайшоў у паўсядзённае жыццё немцаў, і можна сказаць, што рэформа атрымала ўсеагульнае прызнанне. З часам выявілася мноства дадатных бакоў рэформы, у першую чаргу, і мабыць гэта самае важнае - аўтарам ўдалося ўдасканаліць нямецкую арфаграфію і выключыць мноства наяўных раней праблем. Таму мы, хто вучае нямецкую мову як замежную, павінны быць ім за гэта ўдзячны!

Пра нямецкі правапіс распавядала Лілея Дзільдзьева, каманда Deutsch Online.

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

БАЛАДА ЯНА СКРЫГАНА
(16.11.1905 - 18.09.1992)

З Сібіры не вяртаешся дамоў,
Бо забаронена табе там жыць.
І, каб бліжэй быць да магіл дзядоў,
Ты едзеш у Эстонію, і дождж імжыць,
Агні каля дарогі мільгаець,
І тэлеграфныя слупы, крыжы
У змроку, нібы прывіды, стаяць.
І гэта ноч бясконца, і шлях
Праз ноч бясконцы для цябе, і ты
Яшчэ сібірскі холад на плячах
Не можаш скінуць і забыць сляды
Ваўчыныя і дрот калочы той
З іржою, з чалавечою крывёй,
Якая не змываецца вадою,
Не зарастае лесам і травой...
Глядзіш, глядзіш у цемру праз вакно,
З якога ўбачыць хочаш хоць на міг
Не тое, што было з табой даўно,
А новы светлы дзень сярод сваіх
Сяброў і родных, і пісьмовы стол,
І стос паперы, дзе напішаш ты,
Што твой народ не голы, як сакол,
Змагарны, працавіты, залаты.
І праз гады ты вернешся дамоў
І будзеш зноў пісаць і край любіць,
Дзе часта так не цніцца Любоў,
Як трэба ўсё ж заўжды Любоў цаніць.
19.06.2020 г.

БАЛАДА ВЫДАВЕЦКАЙ СУПОЛКІ
"ЗАГЛЯНЕ СОНЦА І Ў НАША
ВАКОНЦА" (1906 - 1914)

Працуе, жыве беларусаў суполка
У Санкт-Пецярбургу - не ў стозе іголка -
Вас многа, і ўсе вы яшчэ маладыя,
І вашы для працы гады залатыя.
Цэнзура не спіць, бо цэнзура чытае,
І забараняе, і забараняе.
Ды кнігі выходзяць, як сонца ўзыходзіць
Над краем, дзе мова жывая ў народзе,
А значыць народ ёсць і будзе заўсёды,
Калі будзе мова крывёю народа.
І кніжнае сонца прыходзіць у хаты,
І робіцца светла на сэрцах, і свята
У хатах пануе, дзе кнігу чытаюць.
І ўжо беларусы пісьменнікаў маюць,
І гонар свой маюць, і ведаюць многа,
І лёс іх залежыць ад іх, і ад Бога,
І больш ад іх і ад мовы, якая
Як родных усіх нас сабою яднае.
Няхай папракаюць, што кніжак замала.
Але іх хапіла, каб сонца заззяла.
Па-над Беларуссю, што шлях свой шукала.
20.04.2020 г.

БЕЛАРУСКІ ПАНТЭОН

Балады крыві і любові. Частка II

БАЛАДА АНДРЭЯ АЛЕКСАНДРОВІЧА
(9.01.1906 - 6.01.1963)

Высокія сосны ў цябе пад вакном
І снегу навала, нібыта ў Сібіры.
Ды тут санаторый. Тут ноччу і днём
Бялеюць халаты. Ваўчэлі мундзіры.

Ізноў засынаеш і сніш "Маладняк",
І вершы чытаеш з высокае сцэны.
А потым грукоча праз ноч таварняк
І лёдам пакрытыя свецяцца сцены.

І музыку чуеш, і чуеш - агонь
Душу напаўняе, і сэрца згареа.
І хтосьці цукерку кладзе на далонь,
І кліча дадому, і ў неба гукае.

Дадому не хочаш. Далёка твой дом.
І ўжо не растуць і не вырастуць крылы.
Высокія сосны маўчаць пад вакном.
Стукочуць сякеры і шоргаюць пілы.

Ізноў засынаеш і ў неба ляціш.
І твой санаторый у снезе знікае.
Марозна. І падае птушка, як крыж,
У вершы твае і ўжо больш не ўзлятае.
10.07.2020 г.

БАЛАДА ЗІНАІДЫ БАНДАРЫНАЙ
(11.10.1909 - 16.04.1959)

Вайна прайшла. І Край наш абгарэлы,
Але жывы жыве, не памірае.
Над Вязынкай лятае бусел белы,
Нібы душа Купалава лятае.

І ты прыйшла ў музей, ты не сумуеш
І пішаш вершы, бо душа баліць.

Ты не адна Паззіі слугуеш,
Ты беражэш яе святую ніць.

У Вязынцы Купалле і вяночак
Сплятаеш ты і на ваду пускаеш.
І ён плыве туды, куды захоча,
А ты шчаслівай быць даўно жадаеш.

Ты чуеш галасы сяброў, якія
Да гэтых лепшых дзён не дажылі.
І прад вятрамі травы трапяткія
Схіляюцца да роднае зямлі.

Плыве вяночак твой і ўміг знікае.
Але не плачаш ты, бо над табою
Высока бусел ля аблок лятае.
І дождж пайшоў. І стала ўсё вадою.
11.07.2020 г.

БАЛАДА КСЯНДЗА ЛЬВА ГАРОШКІ
(11.03.1911 - 28.07.1977)

Зноў у Лондане дождж і туман,
А да Храма дарога ў святле,
Быццам бы і туману няма,
І ты дома ў Трашчычах, але

Толькі ў думках прыходзіш дамоў.
Не цураешся думак сваіх,
І жыве ў табе толькі Любоў,
І людзей не баішся ты злых.

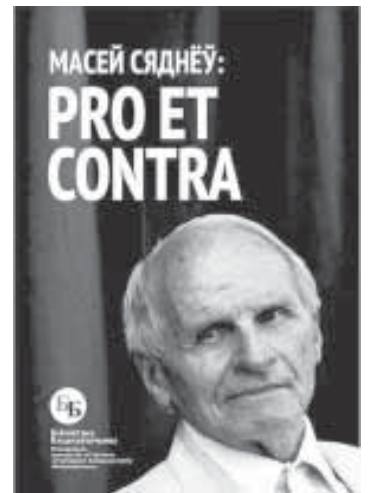
Божым шляхам па свеце ідзеш.
Беларусь для цябе - той абраз,
Што ніколі тут не прападзе,
Бо ён створаны Богам для нас.

І ты молішся на Беларусь.
І святлеюць нябёсы, і дзень
Не хавае ў аблоках зару,
Да цябе, як анёлак, ідзе.

І губляецца дзень у журбе...
Адлятаеш да божых агнёў.
І твой сябар сказаў пра цябе:
"Жыў, як леў, а памёр, як ягнё..."
22.04.2020 г.

БАЛАДА МАСЕЯ СЯДНЁВА
(1.09.1913 - 5.02.2001)

Паўвека мінула, і ты зноў па Мінску ідзеш.
Баяўся вандроўкі, бо думаў,
што зноў прападзеш
З-за вершаў і будзеш сядзець
аж да смерці ў турме,
І будзе зноў вецер
ля краты іграць на сурме

Табе твае сумныя творы, і будзе заўжды
Пытацца:

"Чаго ты з Амерыкі ехаў сюды?"
Па Мінску ідзеш, і ніхто не спыняе цябе.
Варона ля сметні скарынку сухую дзяўбе,
І побач на ганку сядзяць вераб'і і плядзяць,
Калі ім пара прыдзе
крошкі з асфальту збіраць.
Ля птушак тутэйшых стаіш
і ўсміхаешся ты,
Бо ўсё, як было,
хоць прыйшлі, праляцелі гады.
І заўтра ты вершы
для моладзі будзеш чытаць
І слухаць іх творы няціхія, слёз не хаваць
Ад радасці гойнае, што напаўняе душу,
Як сонца нябёсы
пасля зацяжнага дажджу.
23.04.2020 г.

БАЛАДА МІКОЛЫ СУРНАЧОВА
(снежань 1917 - 20.04.1945)

Ніколі не ехаць табе маладому
Да роднага гаю, да блізкага дому,
Дзе маці выходзіць у двор і чакае,
На захад глядзіць і слязу не хавае.

Ты сотні сцяжынак прайшоў
праз пажары,
І нёс ты з сабою найсветлыя мары.
А сёння з табою сустрэліся кулі,
І боль твой у небе анёлы адчулі.

Больш вершаў табе не пісаць аніколі.
Ляжыш ты, як віцязь, у стоптаным полі.
Растуць над табою берлінскія краскі,
Засохлы палын прыхіліўся да каскі.

Сваё адстраляюць вінтоўкі, гарматы,
І будуць дадому вяртацца салдаты.
І будзе глядзець і глядзець на іх маці,
І будзе баяцца пра сына спытаці...

7.05.2020 г.
(Працяг у наступным нумары.)

Культура Беларусі на фоне сусветнай у XVII - XXI стагоддзях

Табліца, працяг,
пачатак у папярэднім нумары

Еўрапейская і амерыканская культура ў XVII - XXI стст.

Стагоддзі	Заходняя Еўропа і ЗША	Беларусь	Расія
XXI	Навука. Фізікі Нобелеўскай прэміі: Энтоні Джэймс Легет, Джон Хол, Джон Мазер, Джордж Смут, Бары Бэрыш, Джым Пілбс. Эканамісты Нобелеўскай прэміі: Жан Ціроль, Энгус Сцюарт Дзітон. Літаратура. Літаратары Нобелеўскай прэміі: Гао Сінцзян, Відзіадхар Найпал, Імрэ Керцес, Патрык Медзіано, Эліс Манро, Дорыс Лесінг і інш. Музыка. Італьянскія кампазітары: Людовіка Эйнаўдзі, Джавані Мародзі, Роберта Качапалла. Музыка Эніа Марыконэ да кінафільма "Агідная васьмёрка" (2016 г.). Італьянская спявачка Джужі Ферэра. Французскія кампазітары: Рэжыс Кампо, Ніколя Бакры, Ян Робен, Рафаэль Сендо, Франк Бедрасян. Амерыканскія кампазітары: Філіп Глас, Дасцін О'Хэлэрон. Нямецкі кампазітар Ханс Цымер і брытанскі Макс Рыхтэр. Украінскія артысты: Соф'я Ратару, Руслана Лыжачка, Ірына Білык, кампазітары: Макс Барскіх (Мікалай Бортнік), Алег Віннік, Арсэн Якавенка, Уладзімір Мельнікаў. Архітэктура. Эпоха хмарачосаў. Самы высокі будынак у свеце Бурдж-Халіфа ў Дубаі. Хмарачос вышыняй 828 метраў, 163 паверхі, пабудаваны ў Эміратах ў 2010 г. Самая высокая назіральная пляцоўка ў свеце знаходзіцца на 148 паверсе гэтай вежы на вышыні 555 м. Франкфурт - еўрапейскі і нямецкі горад хмарачосаў. Хмарачосы "Хваёвая шышка", "Калейдаскоп", "Змяя", "Дзяцел" і яшчэ 9 культурных будынкаў Нью-Ёрка XXI ст. Самы высокі з іх - 90-павярховы "Дзяцел", куды трапляюць непасрэдна з Хайлайна - падвеснага парку. Птушыную мянушку хмарачос атрымаў за адкрытую назіральную пляцоўку, якая нагадвае дзюбу дзятла і падвешана над горадам на рэкорднай 300-мятровай вышыні.	Навука. Касманаўты Алег Навіцкі і Алег Арцём'еў. Спадарожнік "БелКА" (2012 г.). Экспедыцыя "Палярнае кальцо" (2001 г., кір. У. Драбо). Палярная станцыя "Гара вярэня" ў Антарктыдзе (2008-2019 гг.). Палярнік Аляксей Гайдашаў. Медыцына. Аляксандр Мрочак, Юрый Астроўскі, Алег Румо. Новыя расліны: кукуруза, трыцыкале, абрыкосы, вінаград, грэцкі арэх. Літаратура. Літаратары: Нобелеўскі лаўрэат Святлана Алексіевіч (2015 г.). Уладзімір Арлоў, Уладзімір Някляеў, Міхась Скобла, Вітаўт Чаропка, Уладзімір Ліпскі, Людміла Рублеўская, Уладзімір Сцяпан, Юрка Голуб. Кнігі: "Гістарычны шлях беларускай нацыі і дзяржавы" (2001), "Лісты да Волі" У. Някляева (2011), "Айчына: маляўнічая гісторыя. Ад Рагнеды да Касцюшкі" (У. Арлоў, П. Татарнікаў, 2017), "Каляндар гісторыі Беларусі" (2018), "Гонар і слава Беларусі" (С. Барыс, 2020). Літаратуразнавец Іван Саверчанка. Новыя творы: "Малітвы" У. Ліпскага (2020), "Беларускі пантэон. Балады крыві і любові" Віктара Шніпа. П'есы Андрэя Курэйчыка "Трое", "Вышэй за неба", "Вупыры". Журналістыка. Часопісы: "Полымя", "Малодосць", "Роднае слова", "Беларускі гістарычны часопіс", "Дзеяслоў", "Верасень". Газеты: "Звязда", "Літаратура і мастацтва", "Народная воля", "Новы Час", "Наша слова". Музыка. Кампазітары: Ігар Лучанок, Эдуард Ханок, Леанід Захлеўны, Алесь Рашчынскі, Васіль Раінчык, Змітра Даўгалёў. Балеты "Вітаўт" кампазітара Вячаслава Кузняцова (2013 г.), "Анастасія" ў пастаноўцы Юрыя Траяна (2018 г.). Тэатр і кіно. Артысты: Уладзімір Навуменка, Ядвіга Паплаўская, Аксана Волкава, Надзея Кучар, Віктар Манаеў, Анатоль Ярмоленка, Зоя Белавосцік, Святлана Зеляноўская. Рэжысёр тэатра Аляксандр Гарцуеў. Баяніст Уладзіслаў Плігаўка. Кінафільмы "Жоўты пясочак" (рэжыс. Аляксей Туровіч, 2017 г.), "Купала" (рэжыс. Уладзімір Янкоўскі, 2020 г.). Мастацтва. Мастакі: Алесь Мара (Аляксей Марачкін), Мікола Купава, Рыгор Сітніца, Уладзімір Савіч, Міхаіл і Уладзімір Басалыгі. Суполка "Пагоня" (кір. А. Марачкін). Карціна "Вільня. 22 лістапада 2019 года" А. Мары. Старадарожскі мастацкі музей Анатоля Белага (1999 г.) Карпаратыўная мастацкая калекцыя "Белгазпрамбанк", створаная Віктарам Бабарыкам. Скульптура. Помнік 1000-годдзю Берасця (2009 г.). Помнікі вялікаму князю Гедыміну ў Лідзе (2019 г.), св. Губерту ў Гародні (2020 г.). Архітэктура. Палац Рэспублікі (2001 г.). Будынак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (арх. Віктар Крамарэнка, 2006 г.). Сабор Усіх Святых у Мінску. Палац Незалежнасці (2013 г.). Беларускі дзяржаўны музей Вялікай Айчыннай вайны (2014 г.). Мост на Прыпяці (каля Жытквічаў, 2018 г.). Архітэктары: А. Лакотка, А. Сардараў, М. Лук'янчык. Побыт. Мабільнікі, нотбукі, смартфоны, камп'ютары, флэшкі. Пластыкавыя вокны і дзверы. Стальныя дзверы з дамафонам. Разрастанне гарадоў і аграгарадкоў. Знікненне малых вёсак. Вёскі абязлюдзелі.	Навука. Вучоныя Нобелеўскай прэміі: фізікі Аляксей Абрэкосаў і Віталій Гінзбург, Андрэй Гейм і Канстанцін Навасёлаў. Літаратура. Письменнікі: Дар'я Данцова, Таццяна Усцінава, Юлія Шылава, Барыс Акунін, Віктар Пялевін, Павел Санаеў, Аляксандр Чудакоў і інш. Драматург Зоя Багуслаўская. Сатырыкі Міхаіл Жванецкі, Міхаіл Задорнаў. Кнігі: Барыса Акуніна (Рыгор Шалвавіч Чхарцішвілі) "Гісторыя Расійскай дзяржавы", "Любоў да трох цукербрынаў" Віктара Пялевіна, гістарычны раман "Жытло" Захара Прылепіна, раман "Кладзецца імгла на старыя прыступкі" Аляксандра Чудакова. Музыка. Кампазітары: Марк Пякарскі, Віктар Якімоўскі, Таццяна Сяргеева, Наталля Пракапенка. Эстрада. Артысты: Іосіф Кабзон, Міхаіл Шуфцінскі, Міхаіл Задорнаў, Надзея Бабкіна, Алена Бабенка, Яўгеній Петрасян. Мастацтва. Мастакі: браты Сяргей і Аляксей Ткачовы, Анатоль Асмалоўскі, Віктар Шылаў, Станіслаў Плуценка. Нікас Сафронаў, Сайда Афоніна, Мікалай Блахін, Дзмітрый Аненкаў, Канстанцін Лупанаў. Помнік князю Уладзіміру Вялікаму ў Маскве (2016 г., арх. Ігар Васрасенскі). Архітэктура. Хмарачос "Еўразія" ў Маскве, вышыняй 309 м (43 паверхі; 2008-2013 гг., арх. Мікалай Волкаў). Крымскі (аўтамабільны) мост праз Керчанскі праліў (2018 г.).

100 год Слуцкаму збройнаму чыну

Аддаць сваю моц на карысць Беларусі

Шмат хто лічыць, што Слуцк - гэта не горад для турызму. Старажытных архітэктурных помнікаў у горадзе сапраўды няма. Але апрача архітэктурна-скульптурных помнікаў існуюць яшчэ помнікі нацыянальнай свядомасці. І тут Слуцк выходзіць, бадай, на першае месца.

Слуцкі збройны чын, слущкая самаарганізацыя насельніцтва падчас яго падрыхтоўкі, слущкае культурна-асветніцкае таварыства "Папараць-кветка" з цягам часу зоймуць важнае месца ў сэрцах і памяці неабякавых беларусаў. 17 кастрычніка Слуцкае таварыства беларускай мовы ажыццявіла чарговую вандровую ў пошуках слущкіх каранёў беларушчыны і незалежніцкіх настрояў. Прысвечана гэта вандровка 100-годдзю Слуцкага збройнага чыну.

Далёка шукаць карані нацыянальнай свядомасці не патрэбна, бо яны месцяцца амаль ў цэнтры Слуцка - на вуліцы Камсамольскай, былой вуліцы "Шырокай". На гэтым гістарычным месцы, зараз знаходзіцца слущкая рускамоўная гімназія № 1. У далёкім 1917 годзе тут была якраз беларускамоўная гімназія. Восенню 1917 года некалькі гімназістаў, якія шчыра любілі беларускую мову, вырашылі паспрыць яе распаўсюджванню ў Слуцку і стварылі культурна-асветніцкае таварыства "Папараць-кветка".

- Слуцкі-гімназісты і праз 100 гадоў даюць нам ўрок беларускай нацыянальнай свядомасці - асабліва для тых, хто адкладвае беларускасць на потым, - расказала Ніна Стужынская, якая была запрошана ў якасці настаўніка-эксперта для "гадзіны беларускай мовы і гісторыі" ў сувязі са стагоддзем Слуцкага збройнага чыну. - У наш час можна чуць, што патрэбна змагацца за нарадаўладдзе, вяртанне Канстытуцыі 1994 года, а беларуская мова і свядомасць могуць пачакаць.

Слуцкая моладзь на сваім вопыце паказала, што трэба цвёрда акрэсліць праграму дзеянняў і мэтанакіравана яе ажыццяўляць. У праграме Статута культурна-асветніцкага гуртка найпершым заданнем было "працаваць дзеля адраджэння культуры Бацькаўшчыны і падрыхтаваць сваіх сяброў на свядомых грамадзян, якія б у будучыні маглі аддаць сваю моц на карысць Беларусі". Статут патрабаваў, каб гуртка паміж сябрамі вялася толькі на беларускай

мове.

Слуцкая "Папараць-кветка" здолела абудзіць патрыятызм у сэрцах слущчан - спачатку ў маладых, а пасля і ў сталых. Як грыбы, раслі і множыліся філіялы гурткоў у вёсках Слуцчыны. Літаратурныя і краязнаўчыя гурткі як форма нацыянальнай працы існавалі амаль у кожнай вёсцы, дзе былі школы: у Гулевічах, Старыцы, Слабада-Кучынцы, Вясеі, у прадмесці Слуцка "Востраў", Ліпніках...

Сяргей Бусел

Заснавальніку слущкага гуртка "Папараць-кветка" Сяргею Буселу ў 1917 годзе было ўсяго 16 гадоў. Удзельнік гуртка, змагар за беларускія школы на Слуцчыне, удзельнік збройнага чыну, Юрка Лістапад успамінаў, што ў першыя часы Сяргею прыходзілася цяжка. Вучні старэйшых класаў не хацелі ўступаць, "дык Сяргей Бусел прымусіў вучняў ніжэйшых класаў прыйсці на першы сход, каб выбраць праўленне гуртка. Бальшавікі дазволу на сход не далі, тады гэта куча дзяцей рэвалюцыйным парадкам адчыніла сход і

Юрка Лістапад

выбрала праўленне".

Юрка Лістапад ва ўспамінах "Узбіліся на свой шлях" піша, што сталыя людзі спярша не спачувалі беларускуму руху, і калі сябры гуртка ўздумалі зрабіць першае йгрышча, дык слущкія музыканты адмовіліся там іграць. Выратаваў становішча вядомы беларускі дзеяч Васіль Русак з вёскі Ячава. Ён як раз быў звольнены з войска, любіў спяваць. Ён і дапамог вучням арганізаваць першае мерапрыемства.

А пасля іх ужо было не злічыць. У 1920-м годзе колькасць сябраў арганізацыі налічвала больш за 300 чалавек. Тэатральныя беларускамоўныя пастаноўкі, арганізацыя свайго хору, краязнаўчая праца, курсы беларусазнаўства, адкрыццё беларускіх школ, сельскагаспадарчых кааператыву, тысячы розных вечароў, выданне свайго часопіса "Наша каляіна" - дзейнасць была шматгранная. Настолькі шматгранная, што яе заўважылі ў сталіцы. Драматург - актёр Уладзіслаў Галубок ставіў у Слуцку свае спектаклі, знакамты "хор Тэраўскага" не адмаўляўся выступіць у Слуцкім кафедральным саборы і даў яшчэ адзін вечар-канцэрт.

Паступова Слуцк станавіўся цэнтрам беларускага руху і нават цэнтрам беларускай культуры, а слущчане прывыклі да бел-чырвона-белых сцягоў.

Зразумела, што слущчане-асветнікі не маглі застацца ў баку ад Слуцкага збройнага чыну, паколькі пытанне ішло аб далейшым існаванні беларускай Бацькаўшчыны. Усе трыста сябраў "Папараць-кветкі" ўступілі ў шэрагі жаўнераў Слуцкай брыгады. Перад гэтым актывісты таварыства прынялі ўдзел у арганізацыі і рабоце Беларускага з'езда Слуцчыны, які адбыўся ў доме Эдварда Вайніловіча.

Сімвалічна, што гэты дом знаходзіўся літаральна насупраць гімназіі, праз дарогу. Два будынкі як быццам сведчылі пра той шлях, якім прайшла слущкая моладзь: ад беларускага асветніцкага гуртка -

Ніна Стужынская расказвае жахарам Слуцка гісторыю іх горада

да збройнага змагання за інтарэсы беларускага краю.

Яны сумленна выканалі артыкулы свайго Статута: спачатку сталі нацыянальна-свядомымі беларусамі, а пасля аддалі ўсю сваю моц Беларусі. І не толькі моц, але і жыцці.

Дом Вайніловіча пасля быў зруйнаваны бальшавікамі. На гэтым месцы зараз месціцца Слуцкая цэнтральная кацельня, над якой узвышаецца стандартны комін, пафарбаваны ў бел-чырвоны колер. Колер, які сёння так не любяць нашы ўлады і міліцыянтны нават на вопратцы беларусаў.

Кандыдат гістарычных навук Ніна Стужынская, аўтарка кнігі "Беларусь мяцежная" валодае тэмай дасканалы і магла б гадзінамі распа-

вядзець пра падзеі тых часоў, якія закруцілі не толькі Слуцчыну, але і многія іншыя паветы і воласці.

Удзельнікі тэматычнай вандровкі схілілі галовы падчас хвіліны маўчання перад светлай памяццю асветнікаў і барацьбітоў.

Сяргей Бусел, Юрка Лістапад, Янка Ракуцька, Васіль Русак, Павел Жаўрыд, Пётр Зянюк, Марыя і Людміла Стагановічы, Андрэй Бараноўскі, Улас Дубіна, Марк Асвятцямскі, Алесь Каўпак, Адам Бабарэка, Янка Урбановіч, Люба Зянковіч і многія, многія іншыя...

Розныя лёсы, адна любоў на ўсіх: беларуская, незалежная, дэмакратычная і культурная Бацькаўшчына.

Зінаіда Цімошак,
старшыня Слуцкай
арганізацыі ТБМ.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік**Рэдакцыйная калегія:**

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алесь Аўласевіч, Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>

<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbn-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 26.10.2020 г. у 17.00. Замова № 2139.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 2,65 руб., 3 мес. - 7,95 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для поштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by